'అప్పన్న యిల్లు'

౧

మేము ప్రయాణంచేస్తూఉన్న మోటారుబస్సు 'శ్రీరామతీర్థము' చేరేసరికి సూర్యుడు సరిగా నడినెత్తి కొచ్చి ఉన్నాడు. శ్రీరామతీర్థము వెళ్ళి నా యిష్టదైవమగు దాశరథీ సందర్శనం చేసుకోవాలని నాకు చిన్నప్పటినించీ కోరిక.

వైశాఖమాసపు రోజులు వేడిగాడ్పులు అగ్నికోనలలాగ దుస్సహములై చెలరేగడంచేత దావానల మధ్యమునుండి ప్రయాణం చేస్తున్నట్లుగా బస్సులోని వాళ్ళమందరమూ నిలవలేక పోయాం.

బస్సుదిగి నాలుగువేపులా చూశాను. శ్రీరామతీర్థం నాకు కొత్తఊరు. మాశాఖీయుడైన ఒక ధనవంతుడు ఆ ఊళ్ళో ఒకసత్రం పెట్టించాడనిమాత్రం నాకు భోగట్టా తెలుసును. అతనికీ మాకూ యేదో దూరపు బంధుత్వంకూడా ఉందని మా అమ్మ చెప్పింది. కనబడ్డవారిని అడుగుతూ తిన్నగా సత్రానికి చేరాను.

పొడుంపీలుస్తూ ఒక ముసిలిబ్రాహ్మణు డక్కడ కూచుని 'ఏవూరయ్యా?' అని నన్నడిగాడు. నాసంగతి విని అతను అల్లావెళ్ళండి పంతులుగా రున్నారక్కడ' అని గట్టిగా అని 'ఓ అంతాయాత్రికులే పెట్టేవాడుం లేసరి. సాయంకాలందాకా వస్తూనేఉంటారు సొమ్ముదాచబెట్టినట్లు' అంటూ విసుగుతో గొణుగుకున్నాడు.

అతనికి తగిన జవాబుచెప్పాలని నాకు తోచింది కాని సమయంకాదని కోపం అణుచుకుని లోపల కెళ్ళాను. విశాలమైనగదిలో పడక కుర్చీమీద పంతులుగారు' కునికిపాట్లు పడుతూ కూచున్నాడు. నా అడుగుల చప్పుడువిని కళ్ళుతెరిచి ఆయన నన్ను ఎగాదిగా చూసి. 'రండి కూచోండి' అని వేరొకకుర్చీ చూపించాడు. 'మాది గోదావరిజిల్లా అండి. శ్రీరామచంద్రుని దర్శనంచేసుకుని వెళ్ళాలని అభిప్రాయం. గ్రామంనాకు కొత్తగనక యిల్లావచ్చాను' అని చెప్పాను నేను.

మేము ఇల్లా అనుకుంటూ ఉండగానే మొదట అరుగుమీద కూచుని నామీద విసుక్కున్న బ్రాహ్మణుడు లోపలికొచ్చి 'వంట అయిపోయింది లేవచ్చు' అని ఏదో గోడకో స్తంభానికో చెప్పినట్లుగా చెప్పి వెళ్ళిపోయాడు.

వెంటనే పంతులుగారు కళ్ళజోడు పండిపోయిన కనుబొమలకి పైగా నుదుటిమీద పెట్టుకుని నావేపు చూస్తూ 'స్నానానికిలెండి' అన్నాడు. సత్రంనూతులో నాదృష్టి అనినంతవరకూ నీరు కనబడలేదు. పాతాళలోకంలోఉన్న నీటిని చేదుకుని నాలుగు చేదలతో ఎల్లాగో వొళ్ళుతడుపుకుని భోజనంచేశాము. భోజనసమయంలో పంతులుగారు నా భోగట్టా యావత్తూ తెలుసుకున్నాడు.

నేను తన బంధుకోటిలోని వాడిననీ, ఉన్నతకుటుంబానికి చెందినవాడననీ తెలుసుకున్నతరవాత పంతులు నాపైని ఎక్కువ ఆదరణాభిమానములను చూపించడం ప్రారంభించాడు. సత్రం పుట్టినతరవాత మేడమీదనున్న పంతులు గదిలోకివెళ్ళే అదృష్టం అతిథులలో నాకే మొట్టమొదట లభించినట్లు తోస్తుంది. భోజనమవగానే పంతులు నాతో రండి. పైకి దయచెయ్యండి. రేపు పొద్దుటగాని మీరు కొండయెక్కడానికి వీలుండదు. అర్చకులు మధ్యాహ్నమువేళ పర్వతంమీదికి రారు. రేపు ఉదయాన్నే స్నానంచేసి దేవతాదర్శనం చేసుకుందురుగాని' అన్నాడు.

పంతులు ఒకటోరకం నియోగపుబిడ్డ. చుట్టుపక్కలకి ధనవంతుడు. మొదట బహు పేదవాడు. సాలుకి పదివేలరూపాయల రాబడికల భూములను స్వశక్తివల్ల సంపాదించాడు. ధనసంపాదనమే ప్రయోజకత్వమంటే పంతులుని పక్కా ప్రయోజకులలో లెక్క పెట్టక తీరదు. సత్రానికి యేటా మూడువేలరూపాయల రాబడి యిచ్చాడు. బంధుజాతమంతటిలోనూ మా జిల్లాలో కూడా అతనిపేరుచెబితే గౌరవమర్యాదలున్నాయి,

మాశాఖలో పెద్దవాళ్ళని చెప్పవలసినప్పుడు తన్నికూడా చెప్పకతప్పదు. అతని పూర్తిపేరు 'విశ్వనాథరావు పంతులు' కాని 'పంతులుగారు' అంటేనే ప్రజలు ఎక్కువగా అతన్ని తెలుసుకుంటారు.

'కాని ఈ ఆస్తి సంపాదించడంలోనూ, ధనార్జన విషయంలోనూ పంతులు ఎటువంటి ఘోరాలనైనా వెనకతియ్యకుండా చేశాడని ప్రజలలో అభిప్రాయ మొకటి పాతుకునిపోయి ఉంది. అతనియెదుట నోరెత్తడానికిమాత్రం ఎవరికీ సాహసంచాలదు. కాని అతని సంగతి వచ్చినప్పుడల్లా ప్రజలలో గుసగుసలూ, ఈసడింపులూ తప్పలేదు. ఏది యెలాగున్నా డబ్బుకలవాడు గనుక మనసులలో అభిప్రాయము లేమో స్తరువైనా, అతనిని సర్వత్రా గౌరవించడమే జరుగుతూంది.

పంతులుతో నా కంతసుపూర్వం పరిచయంలేకపోయినా పై విషయాలన్నీ నాకు తెలిసియేఉన్నాయి. అందుచేత నేనుగూడా అతనియెడల ఉచితగౌరవం చూపిస్తూ మేడమీదికి వెళ్ళాను. గదిలోఉన్న మంచం పైనికూచుని ఆయన 'అప్పన్నా! ఒరేవ్! ఒకమంచం ఆయనకి కూడా అల్లావెయ్యి. కాస్సేపు పడుకుంటారు.' అని బంట్రోతుకి ఆజ్ఞాపించాడు.

నాకు ఒకరింట్లో ఒంటిగాఉండడం అలవాటు తక్కువ. మంచంవేయించుకుని పడుకోవాలని నాకు మనస్సులో పూర్తిగాఉంది. కాని పైకి మొగమాటంగా 'మంచం యెందుకులెండి. ఇల్లా పడుకుంటాలెండి' అంటూ కావాలనకుండా అక్కరలేదనకుండా నీళ్ళునమలడం చూసి పంతులు 'అయ్యో! బాబూ! మంచానికి కూడా మొగమాటమేనటయ్యా! బాగానే ఉంది' అన్నాడు.

మేమిద్దరమూ పడుకున్నతరవాత పంతులు మా జిల్లాకి సంబంధించిన విషయాలు చాలాసేపు అడిగి తెలుసుకున్నాడు. ప్రయాణపు బడలికచేత నాకు కళ్ళు మూతలుపడిపోతున్నాయి. కాని మర్యాదగా ఉండదని బలవంతంగా మెలకువకలిగించుకుని అయనికి సమాధానం చెప్పేవాణ్ని.

౨

బాగా పొద్దువాలినదాకా వడగాడ్పులు తగ్గలేదు. అందుచేత సాయంత్రంపర్యంతమూ నేను మేడ దిగలేకపోయాను. ఎండతగ్గటంతోటే ఒకసారి గ్రామంఅంతా చూడాలని నాకు బుద్ధిపుట్టింది. నా కోరికవిని పంతులు అప్పన్నని పిలిచి 'ఒరేవ్! వారితో కొంచెం అల్లావెళ్ళు. రామన్నకోనేరూ, సింహద్వారమూ అవీ చూపించి తీసుకురా' అని నాతోకూడా పంపాడు.

నేనూ అప్పన్నాకలిసి గ్రామంలో కొన్నిస్థలాలు చూసి 'రామన్నకోనేరు' గట్టుమీద విశ్రాంతిగా కూచున్నాం. సూర్యాస్తమానమై చాలాసేపయింది. జన సంచారము కోనేటిపరిసరములలో చాలావరకు తగ్గిపోయింది. దేవాలయార్చకులగు వైష్ణవులిద్దరు రామన్నకోనేటిలో స్నానాలుచేసి పరిశుభ్రములగు రాగిపాత్రలతో నీరు ముంచుకుని సమీపాన్నేఉన్న ఆలయంలోకి వెళ్ళిపోయారు. చంద్రకాంతిక్రమక్రమంగా ప్రాబల్యమును వహిస్తూంది. గాలి బహుమందంగా వీస్తూంది. చెరువులోని నీటిపైపు తదేకధ్యానంగాచూస్తూ అప్పన్న నిశ్శబ్దంగా కూచున్నాడు.

పైకి పంతులుని ఎంతగౌరవించినా లోలోపల మాత్రం అతడు బహుక్రూరాత్ముడనే అభిప్రాయం ప్రజలలో వ్యాపించిఉంది. నాయెడల అతని ప్రవర్తనబట్టి అతను బహుపెద్దమనిషిలాగే కనిపించాడు! అభివృద్ధిలోకివచ్చిన వాణ్ని చూస్తే పాడులోకం సహించలేదు! అని నాలో ఆలోచించుకుని 'ఏమోయ్! అప్పన్నా! మీ పంతులుగారు మంచిధర్మాత్ముడు సుమా!' అన్నాను.

పరధ్యానంగాఉన్న అప్పన్న నా ముఖంకేసి నిదానంగాచూసి 'డబ్బున్నవారు ధర్మం చెయ్యకపోతే నాలాంటి వా డేం చెయ్యగలడుబాబూ' అన్నాడు.

'అల్లా అనకు సరి. ధనవంతులందరికీ ధర్మబుద్ధి పుడుతుందిటోయ్? సరే. దానికేంగాని పంతులుగారి కుటుంబం యెవరూ యిక్కడలేరు కాబోలు? ఆయన సత్రంలో ఉంటున్నారేం?'

'భార్య చనిపోయిన దగ్గిరనించీ ఆయన ఇక్కడే ఉంటున్నారండి. దగ్గిరయెవరున్నా ఈయన ధాటాకి అగలేరుబాబూ! అబ్బో! పంతులుగారు అల్లా ఉన్నా

రనుకుంటున్నారు కాబోలు దేవాంతకుడన్నమాట'

'అప్పన్న చెప్పిన మాటలో ఏదో అర్థం ఉండి ఉంటుందని నిశ్చయించుకుని నేను కొంచెందగ్గిరగా జరిగి నాలుగువేపులా చూసి 'అప్పన్నా! పెద్దవాడవూ, కాలంగడిపిన వాడవూనూ. లోకంలో పంతులుని బహు కఠినుడనీ, దుర్మార్గుడనీ చెప్పుకుంటారు. ఇందులో నిజా నిజాలు యేమిటో కనుక్కోవాలని కుతూహలంగా ఉంది. నాకు కనిపించినదాన్నిబట్టి ఆయన బహు ఉదారస్వభావుడిలాగు తోచిందినుమా!' అన్నాను.

'అమ్మ బాబో! పంతులుసంగతి మీకేంతెలుసును! అతని పేరు చెబితే పిట్టలు నీళ్ళుతాగని రోజులున్నాయి బాబూ! మనలో మనమాట ఆయన ఆరిపేసిన కొంపల దీపాలు నేటికికూడా వెలిగించే దిక్కులేక ఎన్ని పడి ఉన్నాయో లెక్కలేదు. సరి నామాటకేంలెండి. ఆఖరు దశలో కాటికి కాళ్ళుచాచుకుని కూచున్నాను. నా కొంపా గోడీ, ఆలుబిడ్డలనూ ఆయనే మింగేశాడు. ఇంకెప్పుడో నాప్రాణాలుకూడా ఆయనకాళ్లముందరే వొదిలేస్తాను. అక్కడి కాతండ్రిదాహం తీరుతుంది.'

అప్పన్నముఖం యెర్రబారిపోయింది. విచారపూరితములైన నిట్టూర్పు విడిచి నేలకేసి చూస్తూ కూచున్నాడు, 'ఏం? నిన్నూ బాధపెట్టేడటోయ్ ఇతనూ?' అని అడిగాను.

'అయ్యోబాబూ! నా ఆస్తి అంతా యితనిపాలై పోయింది నాయనా! దిక్కుమాలిన ముండాకొడుకుని చేసేశాడు కాదండీ నన్నూ! ఈ నరపిశాచికి యావజ్జీవ సేవకుణ్ణై నేనుమాత్రం మిగిలిపోయాను. ఇంక నేను మాత్రం ఉంటానా యేమిటి లెండి. రేపో నేడో నేనూ రాలిపోయేవాడినే.' అని ఆవేశపూరితుడై పలికాడు.

'అయితే పంతులు నీకేమైనా జీతంయిస్తాడా?'

లోతుకళ్ళనుండి జారి నెరిసిన గడ్డంపైని పడిన కన్నీటి బిందువులను తుడుచుకుని అప్పన్న 'నాయనా! తమరు చిన్నవారైనా బహు కనికారపు మనస్సు కలవారిలాగ కనిపిస్తున్నారు. ఈ ముసలిముండాకొడుకు యందు శ్రద్ధపుచ్చుకుని అడుగుతున్నారుగనక యదార్థం మనివిచేస్తాను. డబ్బువిషయం వచ్చినపుడు పంతులుకి తల్లీలేదు, బిడ్డాలేదు సుమండీ. ఎంతలేసి ఘోరాలకేనా వెనకతియ్యడు. పుట్టింటినించి తగినడబ్బు తేలేకపోయిందని ఇతను భార్యని నరకబాధపెట్టేశాడు గాదండీ. ఆయిల్లాలు భూదేవిలాగ ఓర్చి ఓర్చి ఇంటి గౌరవ ప్రతిష్ఠలు నిలబెట్టింది. చివరకి భరించలేక అర్థరాత్రివేళ నూతులోపడి సుఖించింది. ఆ కలకలలాడే ముఖం, సీతాదేవిలాగ ఆతల్లి యెప్పుడూ నా కళ్ళకి కట్టినట్లే ఉంటుంది. (అప్పన్న అశ్రువులను రెండింటిని రాల్చి చనిపోయిన యజమానురాలికి తర్పణమొనర్చాడు) మీ రొక్కనెలరోజు లిక్కడున్నారంటే ఆ మహానుభావుడి జీవనాలకిపడి యెందరు యేడుస్తున్నారో తెలుస్తుంది. ఆ సంగతులన్నీ చెబితే భారతమంత గ్రంథమవుతుంది. ఇంత యెందుకూ? నా ఒక్కడిసంగతి చెబితే మీకు నిజం బోధపడిపోతుంది.'

అప్పన్న కొంతసేపు ఊరుకున్నాడు. నిశ్శబ్దముద్రితమైన అతని హృదయంలో గతవిషాదపుతలపులు ముమ్మరములై పొంగుతున్నట్లు స్పష్టపడుతూంది. పంతులు భార్య నూతులోపడిపోవడం ఆలోచించుకుంటూ, పుట్టినింటివారు డబ్బు యివ్వకపోయినందుకు ఆమెను బాధపెట్టిన పంతులు క్రూరత్వమును అసహ్యించుకుంటూ నేనుకూడా అల్లాగే కూచున్నాను. చివరకొక నిట్టూర్పువిడిచి అతడు మెల్లిగాచెప్పాడు.

'బతికిచెడడంకంటె చావునేలు. అందులోనూ నీచదశలోవుండి గతించిన సౌఖ్యపురోజులను తలుచుకోవడంకంటె కష్టం వేరేలేదు. నా చిన్ననాటి కలిమిని గురించి విపులంగా చెప్పుకుంటేమాత్రం ఈ దీనదశలో లాభమేముంది? అల్లాగని మహదైశ్వర్యంలో తేలిపోయామని చెప్పనుగాని,కంచంనిండా గంజోకలో పోసుకుని చెయ్యిముల్లాగ్గా తాగడానికిమాత్రం లోటులేని సంసారమండీ మాది.

'పంతులుగారికి మేము తరతరాలనాటి రైతులంగాని నేటివాళ్ళంగాము. మాతండ్రి తాతలనుంచీ వారి యినాములను దున్నుకుంటూ పండినాసరే యెండినాసరే వారి శిస్తు డబ్బులుమాత్రం పువ్వుల్లోపెట్టి అప్పగించేవాళ్లము.

అందుచేతనేకదూ విరోధుల మాటలువిని పంతులు మమ్మలిని భూములులేకుండా తప్పించాలని చూశాడు గాని సాగనిచ్చామాఅండి మరి! పుచ్చెలుపుచ్చె లెగిరి పోవాలి కాని మాటతప్పడం అనేది మా వాకట్లోతిరిగే కుక్కకికూడా లేదు. మాట తప్పలేకనే కదండీ భార్యాపిల్లలు ఏట్లో కలిసిపోయి నా మొండినై పంతులు గుమ్మంలో చాకిరికి కుదురుకోవలసివొచ్చింది? ఈ లేమి దశలో నేను తమతో నిజం మనివిచేసినా లోకానికది నమ్మతగ్గదిగా వుండదు. కాని దైవానికి చాటులేదు కదా!'

అప్పుడే ఉదయమందిన త్రయోదశీచంద్రుని నిర్మల కిరణములందు అప్పన్న కన్నీళ్ళు మిలమిల మెరసినవి. చిన్నపుల్లను ముక్కలుముక్కలుగా విరుస్తూ పరధ్యానంగా చంద్రుడివేపు చూస్తూ అతడల్లాగే చెబుతున్నాడు. నిజానికి కట్టుబడి నిష్ఠురమగు పేదరికముతో కలహిస్తూవున్న మహాయోధునివలె కనబడ్డాడు. అప్పన్న నా దృష్టికి పొట్లపండువలె ముడతలువారిపోయిన అతని ముఖమున ధర్మమార్గానువర్తుల కుండవలసిన బింకమును గర్వమును స్ఫురిస్తున్నాయి.

'పంతులు ప్రాణాలన్నీ నా గుప్పెట్లోకివొచ్చిన సమయాలు లేకపోలేదు సుమండీ. ఒక్క అబద్ధం నేనాడేనంటె ఆయనకి వేలకివేలు నష్టంరావడం నాకీజన్మ నౌఖర్ వొదిలిపోవడం జరిగిపోయే ఘట్టాలువొచ్చాయి. ఒక్క మాటతో నేను నిరంతరసౌఖ్యం పొందడానికి తగిన వ్యవహారసందర్భాలు వొచ్చాయి. కాని నా మనస్సు మారుపుంతనిపోడాని కొప్పుకోలేదు.

'పంతులుని లొంగదియ్యడమే తమ ప్రధానాశయముగా చూచుకుంటూవున్న బలమైనపార్టీ ఒకటి యీ చుట్టుపట్ల గ్రామాదులన్నిటిలోనూ వుంది. అనేకసారులు వాళ్ళు నన్ను ఆశ్రయించి వ్యవహారపు గుట్టుమట్లు చెప్పమని కొన్నివేలరూపాయలు నాచేతులో పొయ్యబోయారు. కాని అంతరాత్మకిజడిసి ఆ లాభాలను తృణీకరించేశాను.

'ఈ గొడవలోపడి ప్రస్తుతంసంగతి మరిచిపోయాను. మాకూ పంతులుకీ పదేళ్ళకిందటివరకూ అంతా సవ్యంగానే జరిగిందండి. అప్పుడు చూశారా ఆ బియ్యపు కంట్రోలురోజులు! అదుగో అప్పుడు ప్రారంభమైందండి మాతగువు. అంతకి రెండేళ్ళకిందటినించీ పంటలుపోయి మాకుటుంబం బహు లోటుపడిపోయింది. పరువు ప్రతిష్ఠలకోసం దేవులాడేముండావాళ్ళం వీధిలోపడలేక ఆ రోజుల్లో పస్తులుమాడి ఎన్నివిధాల ఏడిశామో దైవానికి తెలుసును.

'ఆ రెండుమూడేళ్ళశిస్తూ పంతులుకి మేము బాకీపడినమాట వాస్తవమే. తరతరాలనించీ వున్న రైతులం కదా అని ఆయన కనికరిస్తాడనుకున్నాం. ఒక్కయేడాది గడువిస్తే వడ్డీతోసహా అప్పు తీర్చేస్తామని మాతండ్రి వెళ్ళి పంతులుకాళ్ళు పట్టుకున్నాడు.

మొహంముందుమాత్రం అలాగే అనిచెప్పి మర్నాడే మామీద దావాపడేశాడు. జీవించినయెనభైయేళ్ళలోనూ కోర్టుగుమ్మం తొక్కకుండా బదికాడు మా తండ్రి. తీర్పులైపోయి మాఆస్తి వేలానికొచ్చేసింది ఈ అవమానాన్ని భరింపలేక మాబాబు వేలంసంగతి తెలియగానే మంచంపట్టిపోయి ప్రాణాలు వొదిలేశాడు. ఒకవంక తండ్రిపోయినదుఃఖమూ రెండోవేపు అవమానమూ కలిసి నన్ను కుంగదీశాయి. మా భూమిని పంతులు తీసేసుకున్నాడు. ధననష్టమూ, ప్రాణనష్టమూ కూడా భరిస్తూ ఇంట్లో పడివుండేవాణ్ని నేను ఆ రోజుల్లో.

కష్టాలెప్పుడూ విడిగారావు చూడండీ! మా ఆస్తిలో చాలాభాగం అమ్మేసినతరవాతకూడా పంతులు బాకీ తీరలేదు మిగిలినసొమ్ముకి నేను అతనికి నోటురాసియిచ్చాను.

'ఇంతవరకూ ఒక మోస్తరుగా బాగానేవుందని ఒప్పుకుంటాను. ఏమంటే అక్షరాలా న్యాయాన్ని తూచినట్లయితే పంతులుదే న్యాయం. మేము బాకీవున్నప్పుడు అతను మమ్మలిని ఎన్నివిధాలనైనా పీడించి వసూలు చెయ్యొచ్చును. చిరకాలంనుంచీవున్న రైతులని క్షోభపెట్టడం ఏమి న్యాయమంటారేమో? అది మానవనిర్మితమైన న్యాయశాస్త్రంలోలేదు. ఆయన దయాధర్మములమీద ఆధారపడివున్న విషయమది. మనమెవరమూ బలవంతపెట్టడానికి?'

3

'రోజులు గడిచిపోయాయి. నాకు ముగ్గురుపిల్లలు. మాటఖరారు ఒక్కటితప్ప మిగిలిన ఆస్తిఅంతా పోయింది. మాట ఖరారుగల మనుష్యులమని మాకు భూములెవరిస్తారు యీ రోజుల్లో చెప్పండీ? మా చుట్టాలుకూడా మారు మొహంపెట్టేసి వూరుకున్నారు. డబ్బులేనివాడు దెయ్యానికేనా అక్కర్లేదుకదండీ మరి? వ్యవసాయంవేదాయం మానేసి పరువుగలవాళ్ళం కదా అని ఎన్నాళ్ళు యింట్లో కూర్చోగలము? క్షుద్బాధ ఎంతహైన్యానికైనా ఒడికట్టిస్తుందన్న సంగతి తమరెరగనిదికాదు. పంతులుకి యీవూళ్ళో ఒక అంటుమామిడి తోట వుందిలెండి. అందులో నెలకి రొనిమిదిరూపాయల జీతానికి ప్రవేశించాను. నా భార్యను కూడా యింట్లో పనిపాటలు చేసేటందుకు ప్రవేశించమని పంతులు చెప్పాడు. 'ఇంట్లో పిల్లలని కనిపెట్టుకుని ఉంటుందిరా' అన్నాడు. పొలాల్లో కూలినాలిచేసే అలవాటు మాకు మొదటినుంచీలేదు. అందుచేత ఊరికే కూర్చుంటే లాభమేముందని పంతులుయింట్లో పని మొదలుపెట్టింది నాభార్య.

'ఒక యేడాదిపాటు యీ మోస్తరుగా గడిచిపోయిందండి. ఒకపూట ఉన్నట్టూ, ఒకపూట లేనట్టూ తిండితిని యీ సంసారం యీడుచుకొచ్చాం మేమిద్దరమూనూ.

'ఒకనాడు నేను తోటలో పనిచూసుకుని అప్పుడే యింటికొచ్చాను. సాయంకాలం యేడుగంటలౌతుంది. చీకట్లు నాలుగుమూలలనుంచీ బాగా కమ్ముకొచ్చాయి. మాఘమాసపురోజులు చలి వొణికించేస్తుంది.

'ప్రతిరోజూ ఆవేళకి యింటికొచ్చేసి వంటచేసుకుని పిల్లలకితినిపించి నాకోసం కనిపెట్టుకుని చూస్తూవుండేది నాభార్య. ఆ రోజునమాత్రం చీకటిపడినా యింటికి చేరలేదు. వంటా అది చేసినజాడలేమీ కనబడలేదు కూడాను. ఇంత ఆలస్యానికి కారణమేమిటా అని ఆలోచిస్తూ నేనల్లాగే అరుగుమీద కూలబడ్డాను.

'తోటలో బహుశ్రమపడి పనిచేసినందున అప్పుడు నాప్రాణము బహు నిస్త్రాణపడిపోయింది. గోడకి చేరబడగానే నీరసంచేత నాకళ్ళు మూతలుపడిపోయి నిద్ర పట్టేసింది. అల్లా యెంతసేపు పడుకున్నానో యెరగను గాని సుమారు గంటదాటినతరవాత తలుపుగొళ్ళెం తీస్తున్నశబ్దంవల్ల నాకు మెళుకువవచ్చింది. నాభార్య లోపలప్రవేశించడం చూశాను. శరీరంలో నీరసం అధికంగా వున్నందున నేను మళ్ళీ అల్లాగే నిద్రపోయాను. పంతులు యింట్లో అంతవరకూ యేంపనిచేస్తుందో అడగడానికికూడా నాకు ఓపికలేకపోయింది.

'వంట పూర్తిచేసి నన్ను నాభార్య పిలిచేసరికి రాత్రి పదిగంటలయి ఉండాలి. ఇరుగుపొరుగు యిళ్ళన్నీ మాటుమణిగి నిశ్శబ్దంగా ఉన్నాయి. పిల్లలుముగ్గురూ మంచంమీదా చాపలమీదా వరసావాడిలేకుండా పడుకునివున్నారు. ఇంటో ఒక్కదీపంమాత్రమే వెలుగుతూ వుండడంచేత వంటగది ఒక్కటీగాక మిగిలినయిల్లంతా చీకటికోణంలాగుంది,

'భోజనందగ్గిర కూచున్నాను. కాని నాభార్య ప్రవర్తన ఆనాడు నాకు వింతగాకనబడింది. అంతకుముందెన్నడూ నాటివలె ఇంటిని అంతఅశ్రద్ధగా వుండనీయలేదది. సరియైన పక్కలువేసి పిల్లలను జాగ్రతగా పడుకోబెట్టాలిగాని చిందరవందరగా వొదిలెయ్యడానికి దాని మనస్సు ఒప్పుకునేదికాదు. భోజనానికి వెళ్ళేటప్పుడే యీ మార్పునా మనస్సుకి తట్టింది. ఇంటికి ఆలస్యంగా రావడంచేత నాకు తొందరగా భోజనం పెట్టడంకోసం అశ్రద్ధచేసేసింది కాబోలనుకున్నాను.

నేను భోంచేసేటప్పుడు యేవో కబుర్లుచెబుతూ నాకు యెదురుగుండాకూర్చుని వొడ్డించడం దాని కలవాటు మొదటినుంచీగూడాను. ఆవేళమాత్రం అది నోరుమెదపనైనా లేదు సుమండీ! ఒళ్ళు ఆలసివుండడం చేతను, నిద్రమత్తువల్లను నేనుగూడా తొందర తొందరగా నాలుగు మెతుకులు నోటిలో వేసుకోవడమే గాని సంభావణమీదికి నాదృష్టిని పోనియ్యలేను.

'తిండితినగానే మళ్ళా వీధి అరుగుమీదకొచ్చి చాపమీద నడుమువాల్చాను. నాకింకా పూర్తిగా నిద్ర పట్టకుండానే నా భార్య దగ్గిరకొచ్చి పక్కనే కూర్చుంది.అంతశీఘ్రంగా రావడాన్నిబట్టి అది భోజనం

చెయ్యలేదనే నేను ఊహించాను.

'మాది కొంచెం దగ్గిర సంబంధంలెండి. నాకు మేనగోడలువరస. అందుచేత దానికినన్ను 'మామయ్యా' అని పిలవడమే అలవాటు. వీధి అంతటా నిశ్శబ్దమే. మందంగా వేస్తూవున్న గాలికి యింటితాటాకులు మాత్రం చిన్న ధ్వనిని చేస్తున్నాయి. మాపెంపుడుకుక్కకూడా ఏచలనమూ లేకుండా పెద్దకుర్రవాడి వీపుకి తన శరీరాన్ని ఆనించి ఒక సోదరుడిలాగు పడుకుంది.

'నేను లేచికూచుని 'ఏమే! తిండితినలేదూ? అప్పుడే వొచ్చేశావేం?' అని అడిగాను.

'ఏసమాధానమూ చెప్పకుండా కొంతసే పల్లాగే కూర్చుని మెల్లిగా 'మామయ్యా!' అని మాత్రం పెద్ద నిట్టూర్పు విడిచింది అది. ఆనిట్టూర్పుతోటే ఆ సాయంత్రం ఆలస్యంగా రావడం, యింటిలో అంతా ఖంగారుగా వుండడం అన్నీ ఒక్కసారిగా జ్ఞాపకానికొచ్చాయి నాకు. దీనికేదో కారణంవుందిరా బాబూ అనుకున్నాను నే నప్పుడు. నా దినముల ధోరణిని బట్టి ఏదో కొత్త విపత్తు నా తలపైని పడిందని హడిలిపోయాను.

'ఏంచెయ్యడానికీ తోచక ఊరికే దానికేసి చూస్తూ కూచున్నాను నేను. కటికచీకటిలో ఆముఖలక్షణాలు నాకు స్పష్టంగా కనబడడంలేదు. కాని ఆ హృదయంలో ఒక గాఢమైన ఆవేదన ఉప్పొంగిపోతున్నట్లు దానివైఖరివల్లనే తెలిసిపోయింది నాకు. ఎన్నడు కాని నాతో అంతదూరంగా కూచుని మాటాడలేదది. అందుచేత బాబూ! తమరు చిన్నవారూ మంచివారూ గనక యథార్థం మనవిచేసుకుంటాను. నేనేదాన్నిదగ్గిరగా కూడదీసుకుని 'ఏమే! ఏంజరిగింది? చెప్పవూ?' అని ఎంతో ఆతురతతో అడిగాను. అక్కడ మేమిద్దరమే కదండీ. కొంచెం చనువుగా నాగుండెల కానించుకుని కూచోబెట్టుకున్నాను. నేను ఎంతోసేపో నొక్కినొక్కి అడిగినపిమ్మట అది మెల్లిగా అంది.

'మనబతుకు వెల్తి అయిపోయింది మామయ్యా! ఇంక మనం జీవించడ మెల్లాగ?'

'ఎల్లాగ?' అని ఆ అడగడంలోనే ఆమె మనోగతమైన దుఃఖంనాకు కనబడిపోయింది. నాగుండెలు కూడా దడదడ కొట్టుకోవడం ప్రారంభించినవి. ఆ కష్టముయొక్క స్వభావ మెలాంటిదో తెలియక కంగారు పడిపోయాను నేను. అసలు సంగతి యేమిటో చెప్పమని యెంతోసేపు బతిమాలుకున్నతరవాత మళ్లా 'నే నింక పంతులుగారింటి కెళ్ళను' అనిమాత్రం చెప్పి ఊరుకుంది.

'పంతులుకీ దీనికీ యేదో ఛేటీపడిందికాబోలని నేను మహా కొట్లాడిపోయాను. ఏమంటే ఆయనదగ్గిర బతుకుతున్నాం కదండీమరి. అదిగాక ఆయనకి బోలెడు సొమ్ముబాకీ వున్నాంకూడాను. మా ఆయువు అంతా ఆయనచేతుల్లో వుంది. ఆయనతో విరోధపడి ఎలా బతకడమా అని నాకు బెంగపట్టుకుంది. జరిగిందంతా చెప్పమని చాలా బతిమాలుకున్నాను మళ్ళీని. అప్పుడది కాస్త ధైర్యంతెచ్చుకుని చెప్పడం ప్రారంభించింది.

[కొదువ.]

—కాఘూరి వెంకటరామారావు.